

Art Romànic

Les criptes

per Ramon Vall i Rimblas

Durant les persecucions dels primers segles del cristianisme les celebracions eucarístiques anaren passant de les cases dels cristians (que és on inicialment es celebraven) a les catacombres, aprofitant la tolerància que els romans tenien pel culte als difunts. Això féu que, amb el temps, s'identifiqués la mesa eucarística amb la tomba d'un màrtir, de tal manera que s'arribà a la conclusió de que l'ara d'un altar no podia concebre's sense que contingués, si no tot el cos d'un màrtir, alguna relíquia almenys. Més tard, al disminuir les persecucions, s'admeteren també relíquies d'algun sant, encara que no fós màrtir. I fins i tot, pel que s'havia vist en troballes arqueològiques, quan no era possible obtenir cap relíquia d'un benaurat, es recorria a enterrar sota els altars algun albat ja que, havent mort en estat d'inno-

cència, tot i que no fos per mèrits propis, gaudia de la glòria celestial. Altres vegades s'arribà a depositar-hi alguna hòstia consagrada o bé una ampolleta amb "sanguis" (vi consagrat a la missa), si bé aquest costum no proliferà perquè anava en contra del discerniment que pertoca al cos del Senyor.

Això explica l'afany de possessió de relíquies. I la gran picaresca a què donà lloc, que transformà aquesta devoció en un negoci escandalós per les grans falsificacions hagudes, i fabulós pels beneficis que n'obtingueren els que, amb pocs escrúpols, s'hi dedicaven.

Les relíquies es col·locaven dessota mateix de l'ara dintre d'una cavitat que hi havia al peu o tenant de l'altar; i es guardaven dintre d'unes capsetes que s'anomenaven lipsanoteques en les que, a vegades, s'hi incloïa també un pega-

mi que documentava la consagració de l'església. Quan en lloc d'una simple relíquia es conservava el cos d'un sant, era corrent aleshores depositar-lo en un altar especial, situat dessota mateix de l'altar major de l'església, en una capelleta inferior, anomenada "confessiò" o cripta. L'altar major quedava aixecat per sobre el nivell de la nau de l'església. Normalment unes finestretes obertes en les parets de la cripta, entre el terra de la nau i el del presbiteri, permetien venerar el cos del sant sense haver de baixar a la cripta, de manera que podien tenir-se les portes tancades, garantint la seguretat sense que s'impedís la veneració.

Aquesta disposició resolva també la duplictat d'actituds davant dels actes culturals: la intimitat, que s'assolia en les celebracions hagudes dintre de la

Cripta dedicada a Sant Celoni (Sant Miquel de Terrassa).

Sant Vicenç de Cardona.

Col·labora

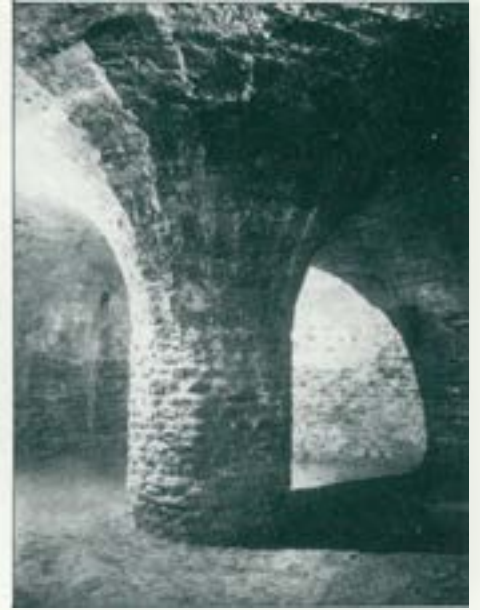
BANC

Cripta d'Oristà.

Capitell reaprofitat de la cripta de Vic.

Cripta de la Mare de Déu del Pessebre a Sant Miquel de Cuixà.

cripta, on hi cabia només una petita comunitat de fidels; i la majestuositat provinent de les cerimònies cel.lebrades dalt d'un presbiteri elevat com una estrada i destinades a la totalitat de la feligresia. Sàvia solució a un problema que, encara avui, preocupa a bastants pastors d'ànimes i que malden per resoldre. Més endavant aquesta solució arquitectònica, segurament pel seu funcionalisme, es generalitzà, encara que no es guardés cap cos de sant a la cripta.

La més antiga que es conserva a Catalunya és la de l'església visigòtica de Sant Miquel de Terrassa. En ella hi ha un petit altaret dedicat a sant Celoni.

En el primer romànic foren força corrents les criptes: acostumaven a ocupar tota la part inferior del presbiteri; hi havia una sèrie de columnetes que aguantaven el sostre, format per unes voltes per aresta. D'aquesta època en tenim a Cardona, a Olius i a Roda d'Isàvena. Modernament s'han descobert les de Vic i Oristà, gràcies, tant l'una com l'altra, a les excavacions promogudes arran de les notícies històriques que parlaven de l'existència d'una cripta o "confessió".

També en trobem en algunes esglésies posteriors al primer romànic: a Cardet a la vall de Boi; a Cellers i a Madrona, al Solsonès; a Alaó a la Ribagorça. En altres llocs, tot i que no s'ha trobat la cripta, hi ha detalls que fan suposar que n'hi havia hagut. A Cardedeu mateix, es conserva la paret extrema de la capçalera de la primitiva església romànica, amb una finestreta a la seva part baixa que, indubtablement, havia de correspondre a una cripta; caldria, però,

practicar-hi una excavació com es féu a Vic i Oristà per intentar localitzar-la.

Corroborava l'antiguitat de les criptes la factura molt primitiva d'alguns dels capitells que se n'han conservat.

A vegades les criptes s'estenen més enllà del presbiteri, endinsant-se per dessota la nau, com a Àger, i arribant a ocupar tot el subsòl del temple, esdevenint així com una església inferior, com a Sant Martí del Canigó. Com a forma única i singular podem esmentar la cripta de la Mare de Déu del Pessebre, de Sant Miquel de Cuixà: té una forma rodona i està coberta mitjançant un pilar central, robust, que va eixamplant-se

com una palmera, fins arribar a confondre's amb la volta que, en forma de tor, clou la cambra.

La construcció de criptes no s'acabà amb el romànic. En època gòtica encara s'en construïen, dedicades sobretot a la seva primigènia fundació de servir de capelles per la guarda de cossos de sants, com la que es bastí a la catedral de Barcelona, i que encara podem veure avui, destinada al cos de santa Eulàlia. ■

Sant Miquel del Canigó; església inferior.